

Asia: VN/2750/2020

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys.

Lausunnonantajan lausunto

Pidätkö perusteltuna rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtäminen sosiaali- ja terveysministeriöön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle on perusteltua. Siirron kautta sovittelun asema vahvistuu ja se on sisällöllisesti selkeämmin vahvemmin oikeusministeriön kuin STM:n osaamiskokonaisuutta. Ottaen huomioon, että OM:n alaisuudessa on jo nyt myös sovittelutoimintaa, olisi tämä luonteva jatkumo.

Siirrossa OM:n alle tulee kuitenkin huomioida työn erityispiirteet, sosiaalityön viitekehys ja sosiaalityön luonne sekä aktiivinen palveluohjaus, jotka ovat oleellinen osa sovittelutoimintaa. Huolena on, että Oikeusministeriöön siirron myötä työn luonne muuttuu sopimustekniseksi neuvotteluksi ja sovittelun erityispiirteet häviävät.

Pidätkö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Emme näe perusteltuna tuottaa sovittelupalveluita oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä. Sovittelupalvelut tulisi jatkossa tuottaa oman valtakunnallisen sovitteluviraston toimintana erityisviranomaismallina. Näin vältetään mm. esteellisyysoongelmilta. Mikäli toiminta aiotaan jatkossa tuottaa osana Oikeusapu- ja edunvalvontavirastoa, tulee sovittelutoiminta näkyä myös viraston nimessä ja esteellisyyssymykset tulee ratkaista ennen organisaation

muodostamista. Mikäli päädytään toteuttamaan toiminta osana Oikeusapu-, edunvalvonta- ja sovitteluvirastoa tulee kartoittaa talous- ja velkaneuvonnan kokemukset vastaavanlaisesta valtiollistamisesta/siirrosta jotta ne voidaan huomioida tätä organisaatiomallia rakennettaessa.

Isona huolena on myös jatkossa palveluiden kattavuus ja saatavuus, sillä toimintaa järjestetään paljolti virka-aikojen ulkopuolella vapaaehtoisten ohjaajien turvin. Mahdollistaako organisatoriset ja toimitila-asiat sekä työaikakysymykset tämän työskentelytavan?

Organisaatiomallia rakennettaessa tulee huomioida myös yksiköisen henkilöstörakenteet sekä sovittelun lähijohtamisen säilyttäminen. Lähijohtamisessa tärkeänä huomiona on substanssiosaaminen eikä sitä tehtävää voi siirtää katto-organisaation johtajille.

Pidätkö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Yhteinen virkavastuu toisi yhdenmukaisuutta niin työhön kuin työsuhde-ehtoihin ja vakuuttavuutta. Henkilöstön työsuhde-ehdot ja -edut ja palkkaus tulee säilyä eikä ne voi heikentyä siirron yhteydessä.

Tämän yhteydessä on tarve selvittää talous- ja velkaneuvojien kokemukset vastaavan siirron yhteydessä ja vältettävä niissä tehdyt virheet.

Pidätteko perusteltuna, että joissakin erityistilanteissa palvelu voitaisiin tuottaa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Yksikkökohtaiset resurssit tulisi olla sen kaltaiset, ettei ostopalveluille ole tarvetta. Valtion virkamiehinä virkavastuulla tehtäviä työtehtäviä ei pitäisi voida ostopalveluiden kautta toteuttaa.

Millä keinoin voidaan mielestänne varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina, jos sovittelupalvelut siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen?

Sovittelupalvelut tulee toteuttaa jatkossa oman valtakunnallisen erillisviraston toimintana, jotta sovittelun erityispiirteet ja alan kehittyminen voidaan turvata ja taata. Tällä keinolla voidaan myös välttää esteellisyyksymykset ja toteuttaa palvelut asiakaslähtöisesti.

Millä keinoin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä?

On huomioitava nykymuotoisten sovittelutoimistojen olevan myös koulutusorganisaatioita ja tämä erityinen vapaaehtoissovittelijoiden koulutustehtävä pitää huomioida jatkossakin osana ydintoimintaa.

Miten arvioitte sovittelun siirron oikeusapu- ja edunvalvonnan yhteyteen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

Todennäköisesti valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö tehostuu, mutta alueellinen ja paikallinen yhteistyö voi heikentyä. Huolena on, että menetetään toimivia yhteistyön väyliä esimerkiksi paikallisten tilojen lainaamista sovittelutarkoitukseen.

Sovittelutoiminta on ollut toimintana mukautuvaa ja monipuolista, ei vain virka-aikaan tapahtuvaa toimintaa. Tämä erityisyys tulisi säilyttää jatkossakin.

kattavuus -valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö voisi parantua, paikallistasolla ongelmia saattaa tulla.

Millaisia keinoja ehdotatte oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa?

Sovittelutoiminnan tulee olla niin itsenäinen kuin vain mahdollista, sen tulee voida säilyttää autonomia ja oma substanssiosaava keskijohto ja lähiesimiehisyys. Päätösvalta tulisi jatkossakin olla itsenäistä, eikä se saisi riippua esimerkiksi oikeusavun päätöksistä. Tämä mahdollistuu ainoastaan sillä, että sovitteluvirasto on jatkossa oma valtakunnallisen erillisviranomaisen. Mikäli päädytään yhteiseen virastoon, tulee jääviyskysymykset ratkaista ensin.

-joustavuus - mitä sitten menetetään?

Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Saatavuus ja saavutettavuus saattaa heikentyä, mikäli toiminta tulee jatkossa sovittaa OM:n toimitilakonseptin mukaisesti ja tapahtuvaksi virka-aikana.

Yhdenmukaisuus sitä vastoin lisääntynee.

Miten arvioitte sovittelupalveluiden siirron vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin?

Jääviyskysymys linkittyy jokaiseen toimijaan ja se tulee vaikuttamaan myös asiakkaiden oikeuteen saada laadukasta palvelua. On myös tarpeellista eriyttää eri toimialojen tulosohtaus, resurssit ja talous sekä htv-kehukset, jotta palvelut voivat toimia laadukkaasti eikä synny sisäistä kilpailua.

Pidättekö perusteltuna sovittelun siirrolle suunniteltua aikataulua vuoden 2024 alussa?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Riittävän pitkä ajallinen mahdollisuus selvittää mm. jääviys/esteellisyysskysymykset ja kartoittaa mahdollisuudet oman erillisviraston perustamiseksi.

Onko teillä vielä mielessänne ohjausryhmän esitykseen liittyen joitakin riskejä tai etuja, joita raportissa ei ole käsitelty?

Henkilöstön asema muutostilanteessa tulee huomioida kattavasti. Henkilöstön työsuhde-etujen ja palkkauksen nykytila tulee turvata eikä se voi heikentyä.

Riita-asiat jäivät raportissa ohueksi, vaikka niiden sovittelua on haluttu lisätä

Työn sosiaalityöllinen ulottuvuus ja palveluohjaus sekä työn erityispiirteiden turvaaminen siirron yhteydessä, työ ei voi sisällöllisesti olla jatkossa vain sopimustekninen neuvottelu vaan tasavertainen puolueeton sovittelu.

Pekkarinen Heidi
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia -
Rikosseuraamusala Talentia ry